

Z vedeckého života

In memoriam Eugenio Bulygin (1931 – 2021)

Keď sme v Luzerne v júli 2019 schvaľovali miesta konania ďalších svetových kongresov, na rad malo prísť hlavné mesto Rumunska Bukurešť (2021, medzičasom pre Covidu-19 termín posunutý na 3. – 7. júl 2022), a potom Buenos Aires (2023, asi s posunom na 2024). Pišem o tom preto, lebo som sa na hlavné mesto Argentíny tešil predovšetkým vzhľadom na osobu profesora Eugenia Bulygina. Po prvý raz sme sa stretli v roku 1991 po páde železnej opony na pamätnom svetovom kongrese IVR v Göttingene, a potom ešte veľakrát na podobných podujatiach. Z podnetu Eugenia, ale inak celkom spontánne a prirodzene, došlo k tomu, že naším spoločným jazykom – ak sme diskutovali vo dvojici – sa stala ruština, keďže on sám pochádzal z Ukrajiny, teda v čase narodenia zo Sovietskeho zväzu.

Profesor Eugenio Bulygin sa narodil 25. júla 1931 v Charkove na Ukrajine. Jeho detstvo bolo poznamenané priebehom druhej svetovej vojny. Jeho rodina vzdelaných profesionálov musela utekať pred obomi vtedajšími nebezpečenstvami – pred stalinským terorom a pred nemeckou inváziou.¹ V Linzi, kde v roku 1946

¹ *Autobiografická črta* (An (Auto)biographical Sketch (2014), ktorú spoločne napísali Eugenio Bulygin a Bonnie Litschewski Paulson ako dodatok k súborným *Esejam* z roku 2015 o tomto období života prezrádza viac: „Keď mal Eugenio desať rokov, nemecká armáda okupovala Charkov a nasledujúci hlad a bieda v kombinácii s krutou zimou 1941 – 1942 prinútili rodinu nájsť útočisko v dedine asi 500 km západne od Charkova. Eugenio považoval život na vidieku za príjemný. Veci sa zmenili po bitke pri Stalingrade. Keď sa frontová línia nebezpečne priblížila, celá rodina Bulyginovcov smerovala do Paríža so šiestimi koňmi a tromi autami. Zastavila ju nemecká polícia v blízkosti poľskej hranice a poslali do Nemecka. V septembri 1943 sa dostali do pracovného tábora neďaleko Linzu. Eugenio, keďže mal iba 12 rokov, nemusel pracovať, mohol tráviť čas čítaním ruských klasikov a dokonca Shakespearových historických drám, hraním šachu s bratancom a štúdiom matematiky pod vedením strýka Nikolaja. Matematiku

opäť chodil do školy (Bundesrealschule), okrem iného študoval diela významných filozofov, ako napr. Ludwiga Wittgensteina. V roku 1949 sa Eugeniovi rodičia rozhodli emigrovať, pod záštitou Organizácie Spojených národov, do Argentíny na lodi amerického námorníctva pristáli v Buenos Aires. Ďalej teda žil v hlavnom meste Argentíny a v rokoch 1953 – 1958 tam absolvoval Fakultu práva a sociálnych vied. V roku 1963 získal titul doktora práv na základe práce *Platnosť a efektívnosť práva* (Valides y Eficacia del Derecho). Ďalej pokračoval ako postgraduálny študent na Univerzite v Kolíne nad Rýnom (1963 – 1964, u profesora Ulricha Kluga), v Bonne u Hansa Welzela (1964), ako aj na Univerzite v Oxforde (1968 – 1969 u profesora Herberta L. A. Harta, kde počas niekoľkých koncových mesiacov pôsobil v spoločnosti RONALDA DWORKINA a JOSEPHA RAZA). Po návrate do Argentíny bol v roku 1970 vymenovaný za profesora právnej filozofie Univerzity v Buenos Aires. Ako štipendista Alexandra von Humboldta študoval v roku 1975 okrem iného u profesora ARMINA KAUFMANN v Bonne. Ako právnik si vymieňal názory s HERBERTOM HARTOM, zatiaľ čo jeho kolega CARLOS ALCHOURRÓN s HENRIKOM VON WRIGHTOM: tu treba hľadať zrod diela *Normatívne systémy* (Normative Systems, anglicky 1973). Táto práca sa pravdepodobne zaraďuje medzi najdôležitejšie práce v právnej filozofii 20. storočia, a preto nie je prekvapujúce, že bola preložená do piatich jazykov. Profesor JUAN JOSE MORESO z Univerzity Pompeu Fabra v Barcelone pri mnohých príležitostiach povedal, že *Normatívne systémy* sú knihou, ktorú by „každý právny filozof bol rád napísal.“ Po páde vojenskej junty v Argentíne v roku 1984 bol dekanom Právnickej fakulty a zmenil sylaby fakulty, aby ich ovládol tak dobre, že ju nikdy nemusel študovať v škole: ani v Rakúsku, ani neskôr v Argentíne.“

prispôobil novým demokratickým pomerom. V rokoch 1970 – 1980 pôsobil aj ako profesor Univerzity v La Plate. A aby som nezabudol: bol tiež sudcom argentínskeho Federálneho odvolacieho súdu v občianskoprávných veciach.

Má žiakov – väčšinou osobnosti na profesorských postoch všade na svete a sú medzi nimi napríklad, Paolo Comanducci, Pierluigi Chiassoni, v Taliansku, Manuel Atienza, Juan Ruiz Manero, José Juan Moreso, Juan Carlos Bayón v Španielsku, Giulia Caracciolo, Hugo Zuleta, Pablo E. Navarro, Jorge L. Rodriguez a mnohí ďalší v Argentíne. Profesor Eugenio Bulygin bol predsedom Medzinárodného združenia pre právu a sociálnu filozofiu (IVR) v rokoch 1999 – 2003 (keďže v roku 1999 som bol na svetovom kongrese v New Yorku zvolený za člena Výkonného výboru IVR, mohol som v tomto období sledovať jeho prácu zblízka), od roku 2007 je a stále zostáva čestným predsedom IVR.

Jednu z pamätných a najlepších diskusií v rámci stretnutí na pôde IVR, konkrétne diskusiú medzi Robertom Alexym a Eugeniom Bulyginom počas zasadnutia výkonného výboru IVR medzi dvomi kongresmi v Alicante (20. – 21. máj 2004), ktorej som bol svedkom, zorganizoval náš spoločný priateľ, profesor Manuel Atienza z domácej univerzity. Dúfam, že raz objavím zápisky z nej a že sa ju pokúsim zrekonštruovať a uverejniť.

V roku 2015 vydali Carlos Bernal (Sydney), Tecla Masarese (Brescia), José Juan Moreso (Barcelona), Pablo E. Navarro (Córdoba v Argentíne) a Stanley Paulson (Kiel a St. Louis) po prvý raz vo vydavateľstve Oxford University Press v roku 2015 Bulyginove vedecké práce pod nenápadným názvom *Eseje z právnej filozofie* (Essays in Legal Philosophy).² Eseje, niektoré z nich napísané v spoluautorstve s dobrým priateľom Carlosom E. Alchourrónom (1931 – 1996), s ktorým sa poznali od študentských čias (1956), sú odrazom

² V čase písania týchto riadkov som zatelefonoval Robertovi Alexymu, ktorý práve tiež dopisoval poctu pre Eugenia. Vyslovil hlbokú úctu Bulyginovi a dodal: „Vieš, aké venovanie mi Eugenio napísal do Ešejí z právnej filozofie? Pekne po nemecky: *Meinem Gegner und Freund... Möjmu protivníkovi a priateľovi... Nádherne, však?*“

dobre známej diskusie, ktorá je predmetom takých diel ako *O práve a spravodlivosti* (On Law and Justice) Alfa Rossa, *Čistá právne náuka* (Reine Rechtslehre) Hansa Kelsena, či *Norma a konanie* (Norm and Action) od Henrika von Wrighta. Bulyginov široký záujem zahŕňa veľa tém, ktoré patria pod strechu analytickej jurisprudencie – výklad práva, právne uvažovanie (legal reasoning), platnosť a efektívnosť práva, právny pozitivizmus a problém normatívnosti, úplnosť a konzistentnosť systému práva, povaha právnych noriem a úloha deontickej logiky v práve. Mimochodom, semináre Bulygina a Alchourróna (neskôr s Hugom Zuletom) z logiky noriem a z právnej teórie pokračujú na Univerzite v Buenos Aires so železnou pravidelnosťou (každý utorok v aktuálnom semestri) už päťdesiat rokov.

V príspevku na svetovom kongrese IVR v Lisabone, kde Eugenio bol osobne prítomný, som citoval z jeho diela *Súdne rozhodnutia a tvorba práva* (Judicial Decisions and the Creation of Law, 1966) v závere môjho príspevku *Precedensy vo všeobecnosti a v zákonnom právnom systéme* (On Precedents in General and in a Statutory Legal Order, uverejnenom v roku 2018 v *Studia iuridica Lublinensia*):

- a) právne rozhodnutia sú zložité entity, ktoré obsahujú obidvoje: individuálne normy i všeobecné normy;
- b) v dôležitom zmysle „tvorba“ práva je, že sudcovia netvorí individuálne normy, namiesto toho tvoria, aspoň v určitom stupni, všeobecné normy;
- c) zatiaľ čo všeobecné normy, ktoré tvoria sudcovia, nie sú záväzné, môžu nadobudnúť účinnosť, a keď sa tak stane, stanú sa súčasťou právneho poriadku;
- d) významný príspevok k tvorbe práva predstavuje formulovanie definícií právnych pojmov sudcami;
- e) judikatúra (case law) je súhrn účinných všeobecných noriem, ktoré vytvorili sudcovia, a účinné definície, ktoré sformulovali sudcovia.³

³ BULYGIN, E. Judicial Decision and the Creation of Law. In BERNAL, C., HUERTA, C., MAZZARESE, T., MORESO, J. J., PAULSON, S. L. (Eds.) *Essays in Legal Philosophy*. Oxford 2015, s. 79 – 81.

Ak vychádzame z odborného životopisu, ktorý napísal Juan Pablo Alonso, tak profesor Bulygin publikoval 15 kníh a 147 vedeckých článkov⁴ z oblasti právnej logiky a právneho pozitivizmu. S nenapodobiteľným šarmom a eleganciou, iným slovom brilantne, prednášal v španielčine, vo francúzštine, v angličtine, nemčine, taliančine, ruštine (či rodnej ukrajinčine), jednoducho – vždy to bol zážitok. Bol originálny a nenapodobiteľný, ako jeho profesor právnej filozofie na Univerzite v Buenos Aires, ktorý ho ako prednášateľ a rečník fascinoval a inšpiroval v počiatkoch jeho vedeckej a pedagogickej kariéry, „skutočný sokratovský filozof“ Ambrosio Lucas Gioja (1912 – 1971), jedinečný a precízny v tom, čo napísal.

Čím bol a čím ešte zostane Eugenio Bulygin výnimočný? Súhlasím s názorom vydavateľov jeho súborného diela vysloveným hneď v úvode: na jednej strane je predstaviteľom právnej vedy

⁴ Nie je to podľa mňa až také podstatné, iný údaj z autobiografie je 17 kníh a 146 príspevkov, resp. článkov.

a právnej teórie, ako sú známe na európskom kontinente, čo nie je náhoda podľa úlohy tradície „civil law“ v jeho domovskej krajine, teda v Argentíne. Na druhej strane počas posledného polstoročia v skutočnosti zapojil všetky veľké osobnosti zo sveta „common law“, teda z anglicky hovoriacich krajín, do právnej filozofie (vrátane Herberta Harta, Ronalda Dworkina a Josepha Raza). Jedným slovom – je a zostane doma v obidvoch svetoch. Svieži pohľad ponúkal nielen vo svojich vysoko originálnych príspevkoch, ale aj vo svojich triezvych a praktických (podľa iného prekladu aj „tvrdohlavých“ – hard-headed) replikách vo vzťahu k popredným právnym filozofom.

Eugenio, radostná iskra v Tvojich očiach, nekonečný zápal pre právnú filozofiu, optimizmus a osobitný zmysel pre humor ma presvedčajú o tom, že o tri roky, v roku 2024, sa určite znovu stretneme na fakulte v Buenos Aires. Na starom mieste.

Alexander B r ö s t l*

* Prof. JUDr. Alexander B r ö s t l, CSc., Ústav štátu a práva SAV, Bratislava.